

Investigating the state of aesthetics and art in first secondary school students; The study of schools in district 10 of district 1 of Tehran

Leila Hassani Ahangar ¹  | Kamran Mohamadkhani ²

DOR: 20.1001.1.22516972.1403.32.64.6.5

Abstract

The present research has investigated the state of aesthetic and artistic field of first secondary school students. The statistical population of the research is the first high school students of district 10 of district 1 of Tehran in the academic year of 1402-1401, 500 of whom were selected using the Karjesi and Morgan table, and 217 of them were selected by stratified random sampling. In order to collect data, a documentary method and a researcher-made questionnaire were used. Research components and measurement indicators have been set after studying statistical documents and questionnaires. The face validity of the questionnaire has been checked and confirmed through experimental implementation, content validity through experts' judgment, construct validity through factor analysis, and reliability with Cronbach's alpha coefficient (0.762). Exploratory factor analysis was used in SPSS software version 22 to explain the components of the field. Due to the normal distribution of the data, one-sample t-test was used to compare the mean of the components. The results show the status of students in the components of "Using and developing the power of imagination, visualization and ideation", "Ability to understand subjects with material and external beauty", "Using aesthetic and value principles in life" and "Formation of mental peace". and psychology in the environment from the perspective of art and aesthetics", medium and in the components of "development of feelings and aesthetic taste", "the ability to understand topics with spiritual and divine beauty", "the ability to create works of art" and "attention to the beauty of the environment" , it is good.

Keywords: The field of aesthetics and art; First secondary students; Document of the fundamental transformation of education.

Research Paper

Received: 12 May 2024
 Revised: 15 June 2024
 Accepted: 21 October 2024
 Published: 22 September 2024


ISSN: 2251-6972
 E- ISSN: 2645-5196



1. Author: Faculty of Management and Economics, Islamic Azad University, Science and Research Unit, Tehran, Iran. Email address: leila.hasani.ahangar@gmail.com

2. Corresponding Author: Professor of Educational Management Department, Faculty of Economics and Management, Islamic Azad University, Science and Research Unit, Tehran, Iran

Cite this Paper: Hassani Ahangar, L & Mohamadkhani, K . (2024). Investigating the state of aesthetics and art in first secondary school students; The study of schools in district 10 of district 1 of Tehran.

Publisher: Imam Hussein University  **Authors**

This article is licensed under a Creative Commons Attribution 4.0 International License (CC BY 4.0).





تحديد وإيضاح مكونات الهوية الإنسانية من وجهة نظر نهج البلاغة

ليلا حسنى آهنگر¹ | كامران محمد خاني²

DOR: 20.1001.1.22516972.1403.32.64.6.5

رقم
٦٤

المجلد ٣٣

الخريف ١٤٤٦

I

ورقة البحث

I

تاريخ الاستلام: ١٤٤٥/١١/٦

تاريخ المراجعة: ١٤٤٥/١٢/١٠

تاريخ القبول: ١٤٤٦/٠٤/١٩

تاريخ النشر: ١٤٤٦/٠٣/٢٠

T

ISSN: 2251-6972
E- ISSN: 2645-5196



الملخص

تناول البحث الحالي حالة المجال الجمالي والفني لدى تلاميذ الصف الأول الثانوي. المجتمع الإحصائي للبحث هو طلاب المدارس الثانوية الأولى للمنطقة ١٠ المنطقة ١ بطهران في العام الدراسي ١٤٠٢-١٤٠١، تم اختيار ٥٠٠ منهم باستخدام جدول كارجيسي ومرجان، وتم اختيار ٢١٧ منهم بالطريقة العشوائية التطبيقية. أخذ العينات. ولجمع البيانات تم استخدام المنهج الوثائقي والاستبانة التي أعدها الباحث. وقد تم تحديد مكونات البحث ومؤشرات القياس بعد دراسة الوثائق والاستبانة الإحصائية. وتم التحقق من الصلاحية الظاهرية للاستبانة والتأكد منها من خلال التنفيذ التجريبي، وصدق المحتوى من خلال حكم الخبراء، وبناء الصدق من خلال التحليل العاملي، والثبات باستخدام معامل ألفا كرونباخ (٠,٧٦٢). تم استخدام التحليل العاملي الاستكشافي في برنامج SPSS الإصدار ٢٢ لشرح مكونات المجال. ونظراً للتوزيع الطبيعي للبيانات، تم استخدام اختبار t لعينة واحدة لمقارنة متوسط المكونات. وأظهرت النتائج مكانة الطلبة في مكونات "استخدام وتنمية قوة الخيال والتصور والتفكير"، و"القدرة على فهم المواضيع ذات الجمال المادى والخارجى"، و"استخدام المبادئ الجمالية والقيمية فى الحياة" و"تكوين المفاهيم". السلام النفسى". وعلم النفس فى البيئة من منظور الفن والجماليات"، والوسط وفى مكونات "تنمية المشاعر والذوق الجمالى"، "القدرة على فهم المواضيع ذات الجمال الروحى والإلهى"، "القدرة على إبداع الأعمال الفنية" و"الاهتمام بجمال البيئة" فهو أمر جيد.

الكلمات المفتاحية: مجال الجماليات والفن. طلاب الصف الأول الثانوي؛ وثيقة التحول الأساسى للتعليم.

١. المؤلف المسؤول: كلية الإدارة والاقتصاد، جامعة آزاد الإسلامية، وحدة العلوم والبحوث، طهران، إيران. Email: leila.hasani.ahangar@gmail.com

٢. أستاذ قسم الإدارة التربوية، كلية الاقتصاد والإدارة، جامعة آزاد الإسلامية، وحدة العلوم والبحوث، طهران، إيران

اقياس: حسنى آهنگر، ليلا ومحمدخاني، كامران (١٤٠٣)، استقصاء حالة الجماليات والفنون لدى تلاميذ الصف الأول الثانوي؛ دراسة المدارس فى

المنطقة ١٠، المنطقة ١، طهران، ٣٢ (٦٤)، ١٢٦-١٠١:

DOR /https://dorl.net/dor

© المؤلفون

الناشر: جامعة الامام الحسين (ع)



هذه المقالة متاحة لك بموجب رخصة المشاع الإبداعي (Creative Commons License- CC BY)



بررسی وضعیت ساحت زیبایی شناسی و هنری در دانش آموزان متوسطه اول؛ مورد مطالعه مدارس ناحیه ۱۰ منطقه ۱ شهر تهران

لیلا حسنی آهانگر^۱ | کامران محمد خانی^۲

DOR: 20.1001.1.22516972.1403.32.64.6.5

شماره
۶۴

سال سی یکم
پاییز ۱۴۰۲
صص: ۱۳۰-۱۰۱

مقاله پژوهشی

تاریخ دریافت: ۲۳ اردیبهشت
۱۴۰۳

تاریخ بازنگری: ۲۶ خرداد ۱۴۰۳
تاریخ پذیرش: ۳۰ مهر ۱۴۰۳
تاریخ انتشار: ۰۱ مهر ۱۴۰۳

شابا چاپی: ۶۹۷۲-۲۲۵۱
الکترونیکی: ۵۱۹۶-۲۶۴۵



چکیده

پژوهش حاضر به بررسی وضعیت ساحت زیبایی شناسی و هنری دانش آموزان متوسطه اول پرداخته است. جامعه آماری پژوهش، دانش آموزان متوسطه اول ناحیه ۱۰ منطقه ۱ شهر تهران در سال تحصیلی ۱۴۰۲-۱۴۰۱ به تعداد ۵۰۰ نفر بوده که با استفاده از جدول کرجسی و مورگان ۲۱۷ نفر، نمونه به روش طبقه‌ای-تصادفی انتخاب شده‌اند. به منظور گردآوری داده از روش اسنادی و پرسشنامه محقق ساخته استفاده شده است. مولفه‌های پژوهش و شاخص‌های سنجش، پس از مطالعه اسنادی احصاء و پرسشنامه تنظیم شده است. روایی صوری پرسشنامه از طریق اجرای آزمایشی، روایی محتوایی از طریق قضاوت خبرگان، روایی سازه از طریق تحلیل عاملی و پایایی با ضریب آلفای کرونباخ (۰/۷۶۲) بررسی و تایید شده است. جهت تبیین مولفه‌های ساحت مدنظر از تحلیل عامل اکتشافی در نرم افزار SPSS نسخه ۲۲ استفاده شده است. به دلیل نرمال بودن توزیع داده‌ها از آزمون تی تک نمونه‌ای جهت مقایسه میانگین مولفه‌ها استفاده شده است. نتایج نشان می‌دهد وضعیت دانش آموزان در مولفه‌های «بهره‌گیری و رشد قوه‌ی تخیل، تجسم و ایده‌پردازی»، «توان درک موضوعات دارای زیبایی مادی و ظاهری»، «بهره‌گیری اصول زیبایی شناسی و ارزشی در زندگی» و «شکل‌گیری آرامش روحی و روانی در محیط از منظر هنری و زیبایی شناسی»، متوسط و در مولفه‌های «رشد احساسات و ذوق زیبایی شناسی»، «توان درک موضوعات دارای زیبایی معنوی و الهی»، «توان خلق آثار هنری» و «توجه به زیبایی محیط»، خوب است. کلیدواژه‌ها: ساحت زیبایی شناسی و هنری؛ دانش آموزان متوسطه اول؛ سند تحول بنیادین آموزش و پرورش.

۱. نویسنده مسئول: دانش‌آموخته کارشناسی ارشد، گروه مدیریت آموزشی، دانشکده اقتصاد و مدیریت، دانشگاه آزاد اسلامی، واحد علوم و تحقیقات، تهران، ایران.
Email: leila.hasani.ahangar@gmail.com

۲. استاد گروه مدیریت آموزشی، دانشکده اقتصاد و مدیریت، دانشگاه آزاد اسلامی واحد علوم و تحقیقات، شهر تهران، کشور ایران.
استناد: حسنی آهانگر، لیلا و محمد خانی، کامران (۱۴۰۳). بررسی وضعیت ساحت زیبایی شناسی و هنری در دانش آموزان متوسطه اول؛ مورد مطالعه مدارس ناحیه ۱۰ منطقه ۱ شهر تهران. **پژوهش در مسائل تعلیم و تربیت اسلامی**، ۳۲(۶۴)، ۱۲۶-۱۰۱.

DOR: <https://dorl.net/dor/20.1001.1.22516972.1403.32.64.6.5>

ناشر: دانشگاه جامع امام حسین (ع)

این مقاله تحت لیسانس آفرینندگی مردمی (Creative Commons License- CC BY) در دسترس شما قرار گرفته است.



مقدمه و بیان مسئله

از مهم‌ترین آرمان‌ها و اهداف نظام تعلیم و تربیت، سوق دادن دانش‌آموزان به سوی حیات طیبه، عدالت جهانی و تمدن ایرانی اسلامی است. در مسیر تحقق این هدف، سند تحول بنیادین آموزش و پرورش، که بر مبنای سیاست‌گذاری‌ها و برنامه‌ریزی‌ها در نظام تعلیم و تربیت رسمی و عمومی جمهوری اسلامی ایران تدوین شده است؛ همچون نقشه‌ی راهی پیش روی مسئولان و فعالان حوزه تعلیم و تربیت قرار دارد (جعفری و زارعی، ۱۴۰۰).

سند تحول بنیادین آموزش و پرورش در حقیقت برنامه راهبردی آموزش و پرورش است که با تاکید بر جنبه‌های کیفی، رابطه عناصر نظام در درون و با محیط پیرامون و مباحث ساختاری تدوین شده است. این سند پایه، ملاک و راهنمای تصمیم‌گیری‌های اساسی برای هدایت، راهبری، نظارت و ارزشیابی نظام تعلیم و تربیت رسمی عمومی به منظور تحقق تحولات محتوایی و ساختاری است (رعنایی، ۱۳۹۳). در بخش الگوی نظری ساحت‌های تربیتی این سند، به شش ساحت «اعتقادی، عبادی و اخلاقی»، «علمی و فناورانه»، «زیبایی‌شناسی و هنری»، «زیستی و بدنی»، «سیاسی و اجتماعی» و «اقتصادی و حرفه‌ای» اشاره شده است (سند تحول بنیادین آموزش و پرورش، ۱۳۹۰). ساحت زیبایی‌شناسی و هنری به عنوان یکی از ساحت‌های شش‌گانه در سند مذکور، ناظر به رشد قوه‌ی خیال، پرورش عواطف، احساسات، و ذوق زیبایی‌شناسی متربیان است و مطابق آن انتظار می‌رود آموزش و پرورش به عنوان متولی فرایند تعلیم و تربیت و تعالی‌بخش جامعه، زمینه دستیابی دانش‌آموزان به اهداف مورد نظر ذیل این ساحت را فراهم سازد (مبانی نظری تحول بنیادین در نظام تعلیم و تربیت رسمی عمومی جمهوری اسلامی ایران، ۱۳۹۰).

در برنامه درسی نظام آموزشی به ویژه نظام آموزش و پرورش ایران، حوزه‌های نقد هنری و زیبایی‌شناسی مورد غفلت واقع شده است و یکی از مهم‌ترین دلایل این امر عدم ارائه تبیین روشنی از معنا و حدود آموزش هنر یا به تعبیری سواد هنری می‌باشد که این امر متاثر از جایگاه مبهم هنر در نظام آموزش و پرورش است (جاویدی کلاته و عبدلی، ۱۳۹۶). برغم تلاش‌های صورت گرفته توسط متخصصان تعلیم و تربیت و هنر به منظور ایجاد فرصت‌های یادگیری هنر برای دانش‌آموزان، از طریق تالیف کتاب‌های درسی دانش‌آموز، کتاب راهنمای معلم، راهنمای برنامه

درسی هنر و...، چالش‌های مطرح در این حوزه مانند کمبود دبیر متخصص، عدم آموزش هنر توسط دبیر مطابق متن برنامه مصوب، ایجاد نکردن فرصت یادگیری در ساعت درس هنر در مدارس، عدم شرکت دبیران در دوره‌های ضمن خدمت و عدم وجود فضای کارگاهی مناسب برای آموزش هنر، همچنان به قوت خود باقی هستند (فیروزی و همکاران، ۱۳۹۶). پژوهش حاضر قصد دارد ضمن تبیین مولفه‌ها و شاخص‌های ساحت زیبایی‌شناسی و هنری، وضعیت این ساحت در دانش‌آموزان متوسطه اول را بررسی نماید.

اهداف پژوهش

هدف فرعی: تبیین مولفه‌ها و شاخص‌های ساحت زیبایی‌شناسی و هنری در دانش‌آموزان متوسطه اول

هدف اصلی: تعیین وضعیت موجود ساحت زیبایی‌شناسی و هنری در دانش‌آموزان متوسطه اول

مبانی نظری

از آنجایی که پژوهش حاضر قصد دارد به شناسایی وضعیت دانش‌آموزان متوسطه اول ذیل ساحت زیبایی‌شناسی و هنری بپردازد؛ پس از بررسی اسناد بالادستی مرتبط که عبارتند از سند تحول بنیادین آموزش و پرورش و برنامه درس ملی به بررسی مبانی نظری پژوهش، پرداخته‌است.

سند تحول بنیادین آموزش و پرورش

نظام تعلیم و تربیت در هر جامعه، باید بر اساس خط مشی دقیق و مشخصی حرکت کند. سند تحول بنیادین آموزش و پرورش، با مشخص نمودن چارچوب‌های مورد نظر و ساحت‌های شش‌گانه به عنوان راهنمایی برای آموزش همه‌جانبه‌متربیان، حرکت در مسیر مورد انتظار را برای فعالان حوزه تعلیم و تربیت تسهیل کرده‌است.

سند تحول بنیادین آموزش و پرورش، به عنوان سندی راهبردی و نقشه‌ی راه برای توسعه سرمایه انسانی کشور، تدوین و در اختیار سیاستگذاران، کارشناسان و مجریان آموزش و پرورش، قرار داده شده‌است. این سند یکی از گسترده‌ترین طرح‌های نرم-افزاری است که با تاکید بر

جنبه‌های کیفی، رابطه‌ی عناصر نظام در درون و با محیط پیرامون و مباحث ساختاری، تدوین شده‌است و ضمن مطرح کردن ساحت‌های شش‌گانه، آموزشی را مدنظر دارد که به همه‌ی ابعاد وجودی انسان توجه نموده و در راستای اهداف راهبردی کشور باشد.

قلمرو سند، عرصه‌های توسعه شامل عرصه‌ی اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی را در آموزش و پرورش در بر می‌گیرد و برای آن‌ها تعیین تکلیف می‌کند. این سند پایه، ملاک و راهنمای تصمیم‌گیری‌های اساسی برای هدایت، راهبری، نظارت و ارزشیابی نظام تعلیم و تربیت رسمی عمومی به منظور تحقق تحولات محتوایی و ساختاری است (بذرافشان و همکاران، ۱۳۹۴). همچنین در تنظیم این سند، به تربیت به عنوان حقیقتی نظام‌وار، یکپارچه، منسجم و متوازن نگریسته شده‌است (مبانی نظری تحول بنیادین در نظام تعلیم و تربیت رسمی عمومی جمهوری اسلامی ایران، ۱۳۹۰).

برنامه درس ملی

به منظور تحقق سند تحول بنیادین آموزش و پرورش، که با هدف ایجاد تحول همه‌جانبه و درازمدت به تصویب شورای عالی انقلاب فرهنگی و شورای عالی آموزش و پرورش رسیده و در دستور کار وزارت آموزش و پرورش قرار گرفته‌است؛ باید همه زیرنظام‌ها و مولفه‌های خرد و کلان نظام تعلیم و تربیت، مورد بازخوانی و بازتولید قرار گیرند (برنامه درسی ملی، ۱۳۹۱). برنامه درسی ملی، به عنوان یکی از زیرنظام‌های اصلی سند تحول بنیادین آموزش و به منزله نقشه جامع یادگیری، زمینه ایجاد تحول همه-جانبه، گسترده و عمیق در مفاهیم و محتوای آموزشی را فراهم می‌آورد. این برنامه تحول‌آفرین، با تدارک فرصت‌های تربیتی متنوع و جامع، درصدد است تا امکان کسب شایستگی‌های لازم جهت درک و اصلاح موقعیت بر اساس نظام معیار اسلامی توسط دانش‌آموزان را میسر سازد و آنان را برای تکوین و تعالی پیوسته هویت خویش تا دستیابی به مراتبی از حیات طیبه یاری رساند (کریمیان و همکاران، ۱۳۹۶). رسالت خطیر برنامه درسی ملی، فراهم آوردن ساز و کارهای مناسب برای طراحی، تدوین، اجرا و ارزشیابی از برنامه‌های درسی در سطوح ملی تا محلی است تا مبتنی بر فلسفه تعلیم و تربیت اسلامی، مفاهیم آموزشی و تربیتی به

صورت نظام‌مند و ساختاریافته در اختیار کودکان و نوجوانان قرار گیرد و محیطی با نشاط و مدرسه دوست‌داشتنی را به تصویر بکشاند (برنامه درسی ملی، ۱۳۹۱).

این سند راه روشن و طرح جامعی است که همه بخش‌های آموزش و پرورش را در نگاهی جامع و منسجم مورد ملاحظه قرار داده و بر اساس آن، خط‌مشی‌های لازم را تعیین می‌نماید و در راستای تحول بنیادین آموزش و پرورش، زمینه اقدامات لازم را فراهم می‌سازد. در واقع تدوین و تولید «برنامه درسی ملی جمهوری اسلامی ایران» به عنوان یک بخش اساسی و مهم در مهندسی فرهنگی جامعه می‌تواند زمینه تعیین و بالندگی تربیتی علمی و فرهنگی نسل آینده را فراهم سازد و نقشه راه تحول محتوایی در عرصه برنامه‌های درسی و تربیتی را ترسیم نماید (مهرگان و فرهادی‌راد، ۱۴۰۱). این سند جهت‌گیری‌ها و تصمیم‌گیری‌های برنامه درسی را در سطوح و حوزه‌های متفاوت، مشروعیت می‌بخشد و اصول و سیاست‌های مشترکی را در حوزه برنامه‌ریزی درسی ارائه می‌دهد (احمدی، ۱۳۹۹). در واقع برنامه درسی ملی نقشه جامع تولید محتوای آموزشی است که ضمن توجه به اهداف تعلیم و تربیت، سیمای انسان مطلوب، پیشرفت علوم و تکنولوژی، بازار کار، نیازهای بیرونی و اجتماعی و فلسفه تعلیم و تربیت، به دنبال پاسخ به این سوالات است که چه مطالبی، به چه مقدار، با چه روشی، در چه زمانی، توسط چه کسی و چگونه آموزش داده و چگونه ارزیابی شوند (محمدیان، ۱۳۹۹). در تعریفی جامع‌تر، برنامه درسی ملی در ایران، سندی است که نقشه کلان برنامه درسی و چارچوب نظام برنامه‌ریزی درسی کشور را به منظور تحقق اهداف آموزش و پرورش تعیین و تبیین می‌نماید و موجب وحدت و انسجام بخشیدن به کلیه اجزای برنامه‌ها، نوسازی و بازسازی برنامه‌های درسی و تربیتی مبتنی بر فلسفه تعلیم و تربیت در نظام جمهوری اسلامی ایران و قانونمند شدن امور برنامه‌ریزی درسی خواهد شد (سازمان پژوهش و برنامه‌ریزی درسی، ۱۳۹۰).

زیبایی‌شناسی

زیبایی‌شناسی، پرورش ذوق و احساس انسان‌ها در قبال موضوعات زیبا و تلاش آنان برای عینی ساختن افکار و احساسات مختلف خود، به صورت‌های متفاوت هنری است (گوتک،

۲۰۱۳). فیلسوفان متعددی همچون افلاطون، ارسطو، کانت، هگل و... با توجه به شرایط زمانی و مکانی متفاوت، دیدگاه‌های خود را درباره زیبایی‌شناسی ارائه داده‌اند.

رویکردهای مطرح در زیبایی‌شناسی:

- عینی و ذهنی بودن زیبایی
- زیبایی‌شناسی مبتنی بر اصالت عقل
- زیبایی‌شناسی مبتنی بر اصالت تجربه
- زیبایی‌شناسی مبتنی بر اسلام

در پژوهش حاضر، تعریف مورد نظر از زیبایی‌شناسی مطابق با زیبایی‌شناسی در اسلام است و تعریف زیبایی بر رابطه‌ی بنیادین میان زیبایی، خیر، فضیلت، عشق، شوق، حرکت و کمال تاکید دارد (حسین‌زاده، ۱۳۹۱). علامه طباطبایی، خداوند را منشا زیبایی و زیبایی را هستی و آفرینش و محبوبیت خداوند را در دل انسان به سبب مجذوب شدن او در برابر زیبایی‌ها و کمالات دانسته است. علامه جعفری نیز اخلاق را در اسلام، زیرمجموعه‌ی زیبایی می‌داند (حسین‌زاده، ۱۳۹۳). همچنین در قرآن کریم، زیبایی ناظر بر اندازه‌گیری و رعایت تناسب در امور زیبا اعم از محسوس و معقول است.

هنر

هنر در برگیرنده آن بخش از خلاقیت انسان است که طی آن فرد با استفاده از مواد و وسایل هنری و دستی، عواطف، اندیشه‌ها و احساسات خود را که نشئت گرفته از تفسیر بصری تجارب محیطی است؛ به دیگران منتقل می‌کند. تبحر هنرمند برای برقراری این انتقال و ارتباط، تعیین‌کننده میزان موفقیت او است (سید کلان و حسین‌زاده، ۱۴۰۱). هنر، زبان رسای فرهنگ ملت‌ها و از تجلیات هر تمدن به شمار می‌آید (کریمی و افشاری، ۱۳۹۷). هنرمند افراد را با احساسات و اندیشه‌های متفاوت به یکدیگر پیوند می‌دهد و به صورت آگاهانه و به یاری علائم مشخصه ظاهری، احساساتی را که خود تجربه کرده‌است؛ به دیگران انتقال می‌دهد، به طوری که این احساسات در مخاطب سرایت کرده و آن را تجربه نماید و از همان مراحل حسی که آفرینشگر اثر هنری گذاشته‌است؛ بگذرد (تولستوی، ۱۳۹۱).

پیشینه پژوهش

پس از مطرح شدن ساحت زیبایی شناسی و هنری، تربیت هنری و فراگیری آن، تحقیقاتی در زمینه اهمیت و اثربخشی هنر و تربیت هنری در حوزه‌های مختلف صورت گرفته‌است؛ که از میان این پژوهش‌ها، به چند مورد اشاره می‌گردد:

تورنان لوپز (۲۰۲۳) در پژوهشی به بررسی «رابطه هنر و آموزش» پرداخت. نتایج نشان می‌دهد که تربیت و هنر به شکل ترکیبی در هم آمیخته هستند و با یکدیگر رابطه معنایی دارند. پژوهش حاضر تاکید دارد که فرآیند آموزشی باید توانمندی‌های مرتبط با هنرها را تقویت کند و تجربه‌های فرهنگی مرتبط با هنرها را به عنوان یک عنصر اساسی در فرآیند آموزش در نظر بگیرد. این دیدگاه می‌تواند در طراحی برنامه‌های آموزشی و تربیتی به منظور توسعه شخصیت جامعه‌ی آموزشی تاثیرگذار باشد و به ارتقا تجربه آموزشی افراد کمک کند.

علی‌پور و همکاران (۱۴۰۲) در پژوهشی به «شناسایی و تبیین مولفه‌های زیبایی شناسی برنامه درسی بر مبنای مثنوی معنوی» پرداختند. پژوهشگران در پژوهش حاضر با انتخاب هدفمند ۳۲۰ بیت از شش دفتر کتاب مثنوی معنوی، به میزان بیست و پنج هزار و ششصد و پنجاه و پنج بیت و بررسی آن‌ها به شیوه‌ی کدگذاری، معانی و مفاهیم مکنون و زیبایی شناسانه برنامه درسی در ادبیات مثنوی معنوی را مورد شناسایی قرار دادند. نتایج پژوهش حاضر نشان می‌دهد که مبحث زیبایی شناسی در جای جای مثنوی به شکلی عمیق و با ظرافت تمام مورد توجه قرار گرفته است.

هان ایکس (۲۰۲۲) در پژوهشی به بررسی «اهمیت توانایی زیبایی شناسی در آموزش هنر» پرداخت. نتایج پژوهش حاضر نشان می‌دهد که توانایی زیبایی شناسی نقش موثری در وضوح هدف‌های تدریس، برنامه علمی، راهنمایی دانشجویان، آفرینش آینده، بازتاب یادگیری، مشارکت در نمایشگاه‌ها، بهبود هنر، قدردانی از آثار هنری و روش‌های آموزشی نوآورانه دارد. به عبارت دیگر، مفهوم زیبایی شناسی به عنوان یک دیدگاه علمی در آموزش و یادگیری، تدریس را با وضوح هدف‌گذاری می‌کند و در طراحی برنامه‌های علمی تاثیرگذار است. همچنین، نقش توجیهی زیبایی شناسی در ارائه راهنمایی به دانشجویان را تقویت کرده و برای آن‌ها آینده‌ای خلاق و پر از ارزش ایجاد می‌کند. از آنجا که زیبایی شناسی ارتباطی نزدیک با هنر دارد؛ مشارکت در نمایشگاه‌ها و بهبود هنر از طریق آگاهی از مفاهیم زیبایی شناسی تقویت می‌شوند.

علاوه بر این، این توانایی می‌تواند بازتاب مثبتی در فرآیند یادگیری داشته باشد و به افراد کمک کند تا از روند یادگیری خود بیشترین بهره را ببرند. همچنین، نتایج این پژوهش نشان می‌دهد که استفاده از روش‌های آموزشی نوآورانه که با مبانی زیبایی‌شناسی همخوانی دارند؛ می‌تواند به بهبود فرآیند یادگیری و تدریس کمک کند. به این ترتیب، زیبایی‌شناسی نه تنها به فهم عمیق‌تر در مورد هنر کمک می‌کند بلکه در سیاق آموزش و یادگیری به عنوان یک دیدگاه گسترده و تاثیرگذار به کار می‌رود.

جعفری کمانگر و زارعی (۱۴۰۰) در پژوهشی به «نگرش انتقادی با پای‌بندی کتب فارسی به ساحت زیبایی‌شناسی و هنری سند تحول بنیادین آموزش و پرورش» پرداختند. جامعه آماری پژوهش حاضر، کتاب‌های فارسی متوسطه دوم و نمونه کتاب فارسی پایه دوازدهم چاپ ۱۳۹۸ است. تجزیه و تحلیل داده‌ها به روش آمیخته انجام شده است. نتایج پژوهش حاضر نشان می‌دهد که توجه به ساحت زیبایی‌شناسی و هنری در کتاب فارسی پایه دوازدهم چندان رضایت‌بخش نیست و کمتر از نیمی از حجم کتاب مزبور را به خود اختصاص داده است. ضمن اینکه توجه به برخی از اصول و مولفه‌های این ساحت در این کتاب به شدت مورد کم‌توجهی واقع شده است.

پاول فرگوسن و همکاران (۲۰۲۱) در پژوهشی به بررسی «نقش زیبایی‌شناسی در آموزش و یادگیری مدل سازی داده‌ها» پرداختند. نتایج این پژوهش نشان می‌دهد که یکی از روش‌های موثر بر فرآیند یاددهی و یادگیری، ساحت زیبایی‌شناسی و هنری است. ادراک و درک زیبایی و هنر می‌تواند بهبودی در فرآیند آموزش و یادگیری داشته باشد و از این طریق، تاثیرگذاری در تجربه دانش‌آموزان ایجاد کند. به عبارتی دیگر، آگاهی از مفاهیم زیبایی‌شناسی و هنری، می‌تواند به معلمان و دانش‌آموزان کمک کند تا به نحو بهتری با محتوای آموزشی ارتباط برقرار کنند و فرآیند یادگیری را جذاب‌تر و مفیدتر سازند. درک عمیق از زیبایی و هنر به معلمان این امکان را می‌دهد که با استفاده از روش‌ها و فعالیت‌های آموزشی مبتنی بر زیبایی، دانش‌آموزان را به نحوی تشویق کنند که بهترین تجربه یادگیری را داشته باشند. لذا، تاکید بر زیبایی‌شناسی و هنر در فرآیند آموزش و یادگیری می‌تواند به عنوان یک ابزار قدرتمند برای ارتقا کیفیت تجربه دانش‌آموزان و بهبود فرآیند آموزشی مطرح شود. این رویکرد می‌تواند تاثیرات مثبتی بر درک، تفکر، مشارکت و تعامل دانش‌آموزان داشته باشد.

نوربخش و خیرآبادی (۱۳۹۸) در پژوهشی به «بررسی ساحت هنری و زیبایی‌شناختی کتاب ریاضی سوم ابتدایی» پرداختند. بخش‌هایی از کتاب ریاضی سوم ابتدایی (فصل اول، فصل چهارم و فصل هفتم) به صورت نمونه‌گیری تصادفی ساده، به عنوان جامعه آماری پژوهش در نظر گرفته

شده است. روش پژوهش حاضر، کتابخانه‌ای و تجزیه و تحلیل داده‌ها به صورت کیفی انجام شده است. نتایج پژوهش حاضر نشان می‌دهد که کتاب ریاضی پایه سوم ابتدایی، فاصله معناداری با ارزش‌ها و آرمان‌های ساحت هنری و زیبایی‌شناختی دارد که نیازمند تغییر رویکرد برنامه درسی و توجه حداکثری به این ساحت ارزشمند است.

پژوهش‌های صورت گرفته در این زمینه، به مطالعه اهمیت زیبایی‌شناسی و تربیت هنری در آموزش و پرورش، اثرات آن بر بهبود عملکرد آموزشی دانش‌آموزان و بروز خلاقیت آنان پرداخته‌اند. با این حال، بنظر می‌رسد حلقه‌ی مفقوده پژوهش‌های موجود، نادیده گرفتن گستردگی ساحت زیبایی‌شناسی و هنر و محدود کردن آن به درس هنر و عدم شناخت دقیق از وضعیت موجود دانش‌آموزان ذیل این ساحت است. این پژوهش سعی دارد ضمن تبیین مولفه‌ها و شاخص‌های ساحت زیبایی‌شناسی و هنری، وضعیت موجود دانش‌آموزان متوسطه اول در ساحت زیبایی‌شناسی و هنری را بررسی نماید؛ زیرا بدون اطلاع از وضعیت موجود، نمی‌توان به درستی خلاها را شناسایی و برای پر نمودن آن‌ها، پیشنهادات عملیاتی ارائه داد.

روش‌شناسی پژوهش

پژوهش حاضر از نظر هدف «کاربردی»، از نظر رویکرد «کمی»، از نظر استراتژی «پژوهشی پیمایشی» و از نظر زمانی «مقطعی» است. جامعه آماری پژوهش حاضر را دانش‌آموزان متوسطه اول ناحیه ۱۰ منطقه ۱ شهر تهران که در سال تحصیلی ۱۴۰۱-۱۴۰۲ مشغول به تحصیل بودند؛ تشکیل می‌دهند که تعداد آن‌ها برابر با ۵۰۰ نفر است. جهت برآورد حجم نمونه از جدول کرجسی و مورگان استفاده شد. حجم نمونه مورد نیاز برای پژوهش حاضر، ۲۱۷ نفر است. با توجه به نسبت نامساوی زیرگروه‌ها، از روش طبقه‌ای- تصادفی برای انتخاب نمونه استفاده شده است و با توجه به نمونه مورد نیاز در هر طبقه، تا رسیدن به حد کفایت ۲۱۷ پرسشنامه کامل، نمونه‌گیری ادامه یافت. جدول (۱) نسبت دانش‌آموزان در مدارس مختلف را نشان می‌دهد.

جدول (۱). نسبت دانش‌آموزان در مدارس مختلف

مدارس مقطع متوسطه اول	تعداد مدارس	تعداد دانش‌آموزان	نسبت جامعه	تعداد حجم نمونه
مدارس دخترانه دولتی	۱	۱۶۰	٪۳۲	۷۰
مدارس دخترانه غیردولتی	۱	۹۰	٪۱۸	۳۹
مدارس پسرانه دولتی	۱	۱۴۸	٪ ۲۹/۶	۶۴
مدارس پسرانه غیردولتی	۱	۱۰۲	٪ ۲۰/۴	۴۴
جمع	۴	۵۰۰	٪۱۰۰	۲۱۷

در پژوهش حاضر، از روش اسنادی (کتابخانه‌ای) و روش میدانی (پرسشنامه) برای استخراج اطلاعات مورد نیاز پژوهش استفاده شده است. در روش اسنادی، از سندهای بالادستی در حوزه

تعلیم و تربیت که شامل «سند تحول بنیادین آموزش و پرورش» که نقشه راه توسعه سرمایه انسانی کشور است و «سند برنامه درس ملی» که نقشه کلان برنامه درسی و چارچوب نظام برنامه‌ریزی درسی کشور را به منظور تحقق اهداف آموزش و پرورش تعیین و تبیین می‌نماید؛ استفاده شده است. پس از مطالعه اسنادی، مولفه‌های اصلی پژوهش و شاخص‌های سنجش آن‌ها احصا شدند. سپس مولفه‌ها و شاخص‌های احصا شده به اساتید حوزه تعلیم و تربیت و هنر ارائه شده و نظرات آن‌ها در این باره جمع‌آوری شده است. پس از سنجش روایی صوری، در نهایت مولفه‌ها و شاخص‌های موجود در قالب یک پرسشنامه محقق ساخته با ۴۰ سوال طراحی شده و به عنوان ابزار مورد کاربرد در این پژوهش جهت استخراج اطلاعات، مورد استفاده قرار گرفت. این پرسشنامه دارای ۸ مولفه «بهره‌گیری و رشد قوه‌ی تخیل، تجسم و ایده‌پردازی»، «رشد احساسات و ذوق زیبایی‌شناسی»، «توان درک موضوعات دارای زیبایی مادی و ظاهری»، «توان درک موضوعات دارای زیبایی معنوی و الهی»، «توان خلق آثار هنری»، «به‌کارگیری اصول زیبایی‌شناسی و ارزشی در زندگی»، «شکل‌گیری آرامش روحی و روانی در محیط از منظر هنری و زیبایی‌شناسی» و «توجه به زیبایی محیط» است. لازم به ذکر است طیف مورد استفاده در این پژوهش، پنج‌گانه لیکرت است. سوالات پرسشنامه از «کاملاً مخالفم» با امتیاز ۱ تا «کاملاً موافقم» با امتیاز ۵ امتیازبندی شدند. جدول (۲) ساختار پرسشنامه را نشان می‌دهد.

جدول (۲). ساختار پرسشنامه

سوال	مولفه
۴۰، ۲۸، ۲۷، ۱۵، ۷	بهره‌گیری و رشد قوه‌ی تخیل، تجسم و ایده‌پردازی
۳۸، ۲۳، ۲۰، ۱۹، ۳	رشد احساسات و ذوق زیبایی‌شناختی
۳۶، ۲۶، ۲۵، ۱۶، ۹، ۵	توان درک موضوعات دارای زیبایی مادی و ظاهری
۳۵، ۳۰، ۱۱، ۱۰	توان درک موضوعات دارای زیبایی معنوی و الهی
۳۷، ۳۴، ۳۱، ۲۹، ۲۲، ۶، ۴، ۱	توان خلق آثار هنری
۳۳، ۲۱، ۱۳، ۸	به‌کارگیری اصول زیبایی‌شناسی و ارزشی در زندگی
۲۴، ۱۴، ۱۲، ۲	شکل‌گیری آرامش روحی و روانی در محیط از منظر هنری و زیبایی‌شناسی
۳۹، ۳۲، ۱۸، ۱۷	توجه به زیبایی محیط

روایی صوری پرسشنامه پژوهش به وسیله اجرای آزمایشی، روایی محتوایی آن به وسیله قضاوت خبرگان، روایی سازه و روایی واگرایی پرسشنامه با استفاده از نرم‌افزار SPSS نسخه ۲۲، سنجیده و تایید شده است. در پژوهش حاضر به منظور نشان دادن مستقل بودن مفاهیم مورد استفاده، از روایی واگرا به روش فورنل و لاکر استفاده شده است؛ که نتایج آن در جدول (۳) ارائه

شده است. همانطور که در جدول مشاهده می شود، مقدار جذر AVE (اعداد روی قطر اصلی) تمامی متغیرهای پنهان درجه اول از مقدار همبستگی میان آنها با سایر متغیرها بیشتر است؛ که این امر روایی و اگرایی مناسب مدل های اندازه گیری را نشان می دهد.

جدول (۳) نتایج بررسی روایی و اگرایی مدل بر اساس ماتریس فورنل و لارکر

متغیر	بهره گیری و رشد قوهی تخیل، تجسم و ایده پردازی	رشد احساسات و ذوق زیبایی شناسی	توان درک موضوعات دارای زیبایی و معنوی و الهی	توان درک موضوعات دارای زیبایی و معنوی و الهی	توان خلق آثار هنری	به کار گیری اصول زیبایی شناسی و ارزشی در زندگی	شکل گیری آرامش روحی و روانی در محیط از منظر هنری و زیبایی شناسی	توجه به زیبایی محیط
بهره گیری و رشد قوهی تخیل، تجسم و ایده پردازی	۱							
رشد احساسات و ذوق زیبایی شناسی	۰/۸۴۰	۱						
توان درک موضوعات دارای زیبایی مادی و ظاهری	۰/۸۳۸	۰/۹۸۵	۱					
توان درک موضوعات دارای زیبایی و معنوی و الهی	۰/۶۵۴	۰/۸۷۶	۰/۸۸۸	۱				
توان خلق آثار هنری	۰/۶۱۹	۰/۸۱۲	۰/۸۲۱	۰/۹۱۴	۱			

جدول (۳). نتایج بررسی روایی و اِکرایمی مدل بر اساس ماتریس فورنل و لارکر

توجه به زیبایی محیط	شکل گیری آرامش روحی و روانی در محیط از منظر هنری و زیبایی شناسی	به کار گیری اصول زیبایی شناسی و ارزشی در زندگی	توان خلق آثار هنری	توان درک موضوعات دارای زیبایی معنوی و الهی	توان درک موضوعات دارای زیبایی مادی و ظاهری	رشد احساسات و ذوق زیبایی شناسی	بهره گیری و رشد قوهی تخیل، تجسم و ایده پردازی	متغیر
		۱	۰/۸۶۳	۰/۸۵۴	۰/۸۴۴	۰/۶۵۲	۰/۵۴۵	به کار گیری اصول زیبایی شناسی و ارزشی در زندگی
	۱	۰/۹۶۹	۰/۹۶۶	۰/۸۷۰	۰/۸۳۴	۰/۸۲۶	۰/۸۲۰	شکل گیری آرامش روحی و روانی در محیط از منظر هنری و زیبایی شناسی
۱	۰/۷۵۳	۰/۷۳۵	۰/۷۳۱	۰/۷۰۳	۰/۶۱۳	۰/۵۸۹	۰/۵۶۷	توجه به زیبایی محیط

به منظور مشخص نمودن پایایی پرسشنامه به صورت دقیق تر، ابتدا در یک نمونه اولیه شامل ۳۰ پرسشنامه اجرا شد و با استفاده از نرم افزار SPSS نسخه ۲۲، میزان ضریب پایایی آن با استفاده از روش محاسبه ضریب آلفای کرونباخ ۰/۷۶۲ محاسبه گردید. جدول (۴) میزان پایایی مولفه ها را نشان می دهد.

جدول (۴). محاسبه ضریب آلفای کرونباخ

مؤلفه‌ها	ضریب آلفای کرونباخ
بهره‌گیری و رشد قوه‌ی تخیل، تجسم و ایده‌پردازی	۰/۷۲۴
رشد احساسات و ذوق زیبایی‌شناسی	۰/۷۳۵
توان درک موضوعات دارای زیبایی مادی و ظاهری	۰/۷۵۲
توان درک موضوعات دارای زیبایی معنوی و الهی	۰/۷۵۲
توان خلق آثار هنری	۰/۷۰۱
به‌کارگیری اصول زیبایی‌شناسی و ارزشی در زندگی	۰/۷۴۸
شکل‌گیری آرامش روحی و روانی در محیط از منظر هنری و زیبایی‌شناسی	۰/۷۵۹
توجه به زیبایی محیط	۰/۷۲۴

نتایج جدول نشان می‌دهد که مقدار ضریب آلفای کرونباخ مؤلفه‌های پژوهش از ۰/۷ بالاتر است؛ لذا می‌توان گفت پرسشنامه پژوهش پایاست.

در پژوهش حاضر، با توجه به اینکه از پیش برای روابط بین مؤلفه‌ها مدلی ترسیم نشده و پیش فرضی وجود ندارد که چند عامل پنهان وجود دارد؛ از تحلیل عامل اکتشافی به منظور شناسایی عامل‌هایی که بیشترین پراکندگی متغیر را در اطراف خود دارند یا به عبارتی دیگر، بار عاملی زیرمتغیرهای آن‌ها بالا باشد؛ استفاده شده‌است. همچنین با توجه به اینکه مؤلفه‌های مدنظر پژوهش، از توزیع نرمال برخوردار هستند؛ به منظور بررسی تفاوت بین میانگین‌های گروهی با چند حالت از آزمون تی استفاده شده‌است. در این پژوهش جهت تحلیل داده‌ها از نرم‌افزار SPSS نسخه ۲۲ استفاده شده‌است.

سؤالات پژوهش

سؤال فرعی: مؤلفه‌ها و شاخص‌های ساحت زیبایی‌شناسی و هنری در دانش‌آموزان متوسطه اول کدام‌اند؟
سؤال اصلی: وضعیت موجود ساحت زیبایی‌شناسی و هنری در دانش‌آموزان متوسطه اول چگونه است؟

یافته‌های پژوهش

پژوهش حاضر با هدف بررسی وضعیت ساحت زیبایی شناسی و هنری دانش آموزان متوسطه اول انجام شده است. به منظور تحقق این هدف، با توجه به اینکه مولفه‌ها و شاخص‌های این ساحت از پیش مشخص نیستند؛ در ابتدا مولفه‌ها و شاخص‌های ساحت زیبایی شناسی و هنری با استفاده از مطالعه اسنادی و تحلیل عامل اکتشافی احصا و در نهایت وضعیت دانش آموزان ذیل این ساحت بررسی شده است.

مولفه‌ها و شاخص‌های ساحت زیبایی شناسی و هنری در دانش آموزان متوسطه اول

در پژوهش حاضر با توجه به اینکه از پیش برای روابط بین مولفه‌های پژوهش مدلی ترسیم نشده و پیش فرضی وجود ندارد که چند عامل پنهان وجود دارد؛ به منظور شناسایی عامل‌هایی که بیشترین پراکندگی متغیر را در اطراف خود دارند؛ از تحلیل عامل اکتشافی استفاده شده است.

آزمون کفایت نمونه برداری

جهت انجام تحلیل عاملی ابتدا آزمون کفایت نمونه برداری (KMO^1)، برای حصول اطمینان از کفایت حجم نمونه انجام شده است؛ که نتایج آن در جدول (۵) قابل مشاهده است

جدول (۵). آزمون کفایت نمونه برداری و کرویت بارتلت

۰/۷۰۷	آزمون کفایت نمونه برداری (KMO)
۲۹۵۱/۴۱۸	آزمون کرویت بارتلت
۷۸۰	درجه آزادی
$p < ۰/۰۱$	سطح معناداری

1. Kaiser-Meyer-Olkin

با توجه به جدول (۵)، مقدار KMO بیشتر از ۰/۶ است که نشانگر کفایت نمونه انتخاب شده است. همچنین آزمون کرویت بارتلت برابر با ۲۹۵۱/۴۱۸ است که در سطح $p < ۰/۰۱$ معنادار است؛ که نشان می‌دهد همبستگی داده‌ها در جامعه صفر نیست.

واریانس عوامل استخراج شده

مرحله بعد در تحلیل عاملی اکتشافی بر روی پرسشنامه، مشخص شدن شناخت سهم هر عامل در تبیین مجموع واریانس تمامی گویه‌ها است. جدول (۶)، مقادیر ویژه، درصد واریانس تبیین شده و درصد واریانس تجمعی هر عامل را نشان می‌دهد. همانطور که این نتایج جدول نشان می‌دهد؛ چهارده عامل دارای مقادیر ویژه^۱ بالاتر از یک هستند و ۶۸/۱۶۷ درصد واریانس کل را به خود اختصاص داده‌اند.

جدول (۶). واریانس عوامل استخراج شده به روش تحلیل عاملی اصلی

استخراج شده پس از چرخش			مقادیر ویژه اولیه			عامل‌ها
درصد واریانس تجمعی	درصد واریانس	مقادیر ویژه	درصد واریانس تجمعی	درصد واریانس	مقادیر ویژه	
۱۶/۵۷۸	۱۶/۵۷۸	۶/۶۳۱	۱۶/۵۷۸	۱۶/۵۷۸	۶/۶۳۱	۱
۲۵/۳۵۳	۸/۷۷۵	۳/۵۱۰	۲۵/۳۵۳	۸/۷۷۵	۳/۵۱۰	۲
۳۱/۱۶۷	۵/۸۱۴	۲/۳۲۶	۳۱/۱۶۷	۵/۸۱۴	۲/۳۲۶	۳
۳۵/۸۹۳	۴/۷۲۵	۱/۸۹۰	۳۵/۸۹۳	۴/۷۲۵	۱/۸۹۰	۴
۴۰/۱۶۶	۴/۲۷۳	۱/۷۰۹	۴۰/۱۶۶	۴/۲۷۳	۱/۷۰۹	۵
۴۴/۰۷۲	۳/۹۰۵	۱/۵۶۲	۴۴/۰۷۲	۳/۹۰۵	۱/۵۶۲	۶
۴۷/۸۳۵	۳/۷۶۳	۱/۵۰۵	۴۷/۸۳۵	۳/۷۶۳	۱/۵۰۵	۷
۵۱/۲۰۷	۳/۳۷۲	۱/۳۴۹	۵۱/۲۰۷	۳/۳۷۲	۱/۳۴۹	۸
۵۴/۳۸۱	۳/۱۷۴	۱/۲۷۰	۵۴/۳۸۱	۳/۱۷۴	۱/۲۷۰	۹
۵۷/۳۴۴	۲/۹۶۳	۱/۱۸۵	۵۷/۳۴۴	۲/۹۶۳	۱/۱۸۵	۱۰
۶۰/۲۳۳	۲/۸۸۹	۱/۱۵۵	۶۰/۲۳۳	۲/۸۸۹	۱/۱۵۵	۱۱
۶۳/۰۸۵	۲/۸۵۳	۱/۱۴۱	۶۳/۰۸۵	۲/۸۵۳	۱/۱۴۱	۱۲
۶۵/۶۶۶	۲/۵۸۱	۱/۰۳۲	۶۵/۶۶۶	۲/۵۸۱	۱/۰۳۲	۱۳
۶۸/۱۶۷	۲/۵۰۰	۱/۰۰۰	۶۸/۱۶۷	۲/۵۰۰	۱/۰۰۰	۱۴

1. Eigenvalue

جدول (۶). واریانس عوامل استخراج شده به روش تحلیل عامل های اصلی

استخراج شده پس از چرخش			مقادیر ویژه اولیه			عامل ها
درصد واریانس تجمعی	درصد واریانس	مقادیر ویژه	درصد واریانس تجمعی	درصد واریانس	مقادیر ویژه	
			۷۰/۵۲۴	۲/۳۵۷	۰/۹۴۳	۱۵
			۷۲/۶۷۵	۲/۱۵۱	۰/۸۶۰	۱۶
			۷۴/۷۳۰	۲/۰۵۵	۰/۸۲۲	۱۷
			۷۶/۶۹۹	۱/۹۶۹	۰/۷۸۸	۱۸
			۷۸/۶۱۶	۱/۹۱۷	۰/۷۶۷	۱۹
			۸۰/۳۵۶	۱/۷۴۰	۰/۶۹۶	۲۰
			۸۱/۹۹۱	۱/۶۳۵	۰/۶۵۴	۲۱
			۸۳/۵۷۱	۱/۵۸۰	۰/۶۳۲	۲۲
			۸۵/۱۲۴	۱/۵۵۳	۰/۶۲۱	۲۳
			۸۶/۶۲۱	۱/۴۹۶	۰/۵۹۸	۲۴
			۸۷/۹۹۹	۱/۳۷۹	۰/۵۵۲	۲۵
			۸۹/۲۸۵	۱/۲۸۶	۰/۵۱۴	۲۶
			۹۰/۴۴۷	۱/۱۶۲	۰/۴۶۵	۲۷
			۹۱/۵۵۵	۱/۱۰۸	۰/۴۴۳	۲۸
			۹۲/۵۸۱	۱/۰۲۵	۰/۴۱۰	۲۹
			۹۳/۵۳۴	۰/۹۵۳	۰/۳۸۱	۳۰
			۹۴/۴۱۴	۰/۸۸۰	۰/۳۵۲	۳۱
			۹۵/۲۶۹	۰/۸۵۵	۰/۳۴۲	۳۲
			۹۶/۰۱۴	۰/۷۴۵	۰/۲۹۸	۳۳
			۹۶/۷۰۶	۰/۶۹۲	۰/۲۷۷	۳۴
			۹۷/۳۷۶	۰/۶۶۹	۰/۲۶۸	۳۵
			۹۷/۹۹۸	۰/۶۲۲	۰/۲۴۹	۳۶
			۹۸/۵۸۲	۰/۵۸۴	۰/۲۳۴	۳۷
			۹۹/۱۱۹	۰/۵۳۷	۰/۲۱۵	۳۸
			۹۹/۶۴۱	۰/۵۲۲	۰/۲۰۹	۳۹
			۱۰۰/۰۰۰	۰/۳۵۹	۰/۱۴۴	۴۰

بررسی تفکیکی عامل های استخراج شده از تحلیل عاملی موجود در جدول (۶)، سهم هر عامل در تبیین ۴۰ گویه به صورت نزولی نشان داده شده است؛ یعنی چهارده عامل دارای ارزش بیشتر از یک هستند.

ماتریس چرخش یافته گویه‌ها

در جدول (۷)، بارهای عاملی هر یک از سوال‌های پرسشنامه تعیین وضعیت دانش‌آموزان متوسطه اول در ساحت زیبایی‌شناسی و هنری ارائه شده‌است. مقادیری که در هر عامل، اعداد درون جدول نشان داده شده، موید آن است که می‌توانند با همدیگر تشکیل عامل رابطه را بدهند. در پژوهش حاضر بارهای عاملی پرسشنامه، حداقل ضریب معنادار ۰/۳ در نظر گرفته شده و در جدول به صورت هایلایت مشخص شده‌است.

جدول (۷). ماتریس چرخش یافته گویه‌ها و عامل‌ها به روش واریماکس

سوال	عوامل				
	۱	۲	۳	۴	۵
۱	۰۸۹/۰	۰۸۸/۰	۱۷۶/۰	۴۴۶/۰	۴۴۶/۰
۲	۷۸۱/۰	۴۴۳/۰	۷۸۱/۰	۰۰۱/۰	۴۴۳/۰
۳	۸۸۰/۰	۴۸۰/۰	۶۱۳/۰	۶۱۳/۰	۱۶۰/۰
۴	۸۰۱/۰	۱۶۸/۰	۰۰۱/۰	۰۰۱/۰	۴۴۳/۰
۵	۸۰۳/۰	۱۳۱/۰	۱۳۱/۰	۱۳۱/۰	۰۷۰/۰
۶	۷۷۱/۰	۴۱۱/۰	۱۳۰/۰	۱۳۰/۰	۰۸۱/۰
۷	۳۵۶/۰	۶۰۱/۰	۱۳۳/۰	۱۳۳/۰	۰۸۱/۰
۸	۴۸۱/۰	۷۶۰/۰	۰۱۶/۰	۰۱۶/۰	۱۳۰/۰
۹	۸۴۰/۰	۸۵۱/۰	۸۸۱/۰	۸۸۱/۰	۳۱۰/۰
۱۰	۵۴۳/۰	۸۱۱/۰	۸۱۱/۰	۸۱۱/۰	۳۱۰/۰
۱۱	۸۴۰/۰	۸۵۱/۰	۸۸۱/۰	۸۸۱/۰	۳۱۰/۰
۱۲	۵۴۳/۰	۸۱۱/۰	۸۱۱/۰	۸۱۱/۰	۳۱۰/۰
۱۳	۴۸۰/۰	۶۰۱/۰	۰۱۶/۰	۰۱۶/۰	۱۳۰/۰
۱۴	۴۸۰/۰	۶۰۱/۰	۰۱۶/۰	۰۱۶/۰	۱۳۰/۰
۱۵	۴۸۰/۰	۶۰۱/۰	۰۱۶/۰	۰۱۶/۰	۱۳۰/۰
۱۶	۴۸۰/۰	۶۰۱/۰	۰۱۶/۰	۰۱۶/۰	۱۳۰/۰
۱۷	۴۸۰/۰	۶۰۱/۰	۰۱۶/۰	۰۱۶/۰	۱۳۰/۰
۱۸	۴۸۰/۰	۶۰۱/۰	۰۱۶/۰	۰۱۶/۰	۱۳۰/۰
۱۹	۴۸۰/۰	۶۰۱/۰	۰۱۶/۰	۰۱۶/۰	۱۳۰/۰
۲۰	۴۸۰/۰	۶۰۱/۰	۰۱۶/۰	۰۱۶/۰	۱۳۰/۰

جدول (۷). ماتریس چرخش یافته گویه‌ها و عامل‌ها به روش واریماکس

سوال	عوامل											
۵	۱۰۸/۰-	۰۸۰/۰-	۵۸۱/۰-	۴۸۰/۰-	۸۴۸/۰	۸۵۰/۰	۱۰۸/۰-	۴۸۰/۰	۱۶۰/۰	۴۴۰/۰	۱۶۰/۰	۴۴۰/۰
۶	۰۷۸/۰	۰۵۴/۰	۰۷۸/۰	۰۷۸/۰	۰۷۸/۰	۰۷۸/۰	۰۷۸/۰	۰۷۸/۰	۰۷۸/۰	۰۷۸/۰	۰۷۸/۰	۰۷۸/۰
۷	۰۷۸/۰	۰۷۸/۰	۰۷۸/۰	۰۷۸/۰	۰۷۸/۰	۰۷۸/۰	۰۷۸/۰	۰۷۸/۰	۰۷۸/۰	۰۷۸/۰	۰۷۸/۰	۰۷۸/۰
۸	۰۷۸/۰	۰۷۸/۰	۰۷۸/۰	۰۷۸/۰	۰۷۸/۰	۰۷۸/۰	۰۷۸/۰	۰۷۸/۰	۰۷۸/۰	۰۷۸/۰	۰۷۸/۰	۰۷۸/۰
۹	۰۷۸/۰	۰۷۸/۰	۰۷۸/۰	۰۷۸/۰	۰۷۸/۰	۰۷۸/۰	۰۷۸/۰	۰۷۸/۰	۰۷۸/۰	۰۷۸/۰	۰۷۸/۰	۰۷۸/۰
۱۰	۰۷۸/۰	۰۷۸/۰	۰۷۸/۰	۰۷۸/۰	۰۷۸/۰	۰۷۸/۰	۰۷۸/۰	۰۷۸/۰	۰۷۸/۰	۰۷۸/۰	۰۷۸/۰	۰۷۸/۰
۱۱	۰۷۸/۰	۰۷۸/۰	۰۷۸/۰	۰۷۸/۰	۰۷۸/۰	۰۷۸/۰	۰۷۸/۰	۰۷۸/۰	۰۷۸/۰	۰۷۸/۰	۰۷۸/۰	۰۷۸/۰

جدول (۷). ماتریس چرخش یافته گویه‌ها و عامل‌ها به روش واریماکس

سوال	عوامل							
۱۲	۰۶۰/۰	۰۰۰/۰	۰۰۰/۰	۰۰۰/۰	۰۰۰/۰	۰۰۰/۰	۰۰۰/۰	۰۰۰/۰
۱۳	۰۰۰/۰	۰۰۰/۰	۰۰۰/۰	۰۰۰/۰	۰۰۰/۰	۰۰۰/۰	۰۰۰/۰	۰۰۰/۰
۱۴	۰۰۰/۰	۰۰۰/۰	۰۰۰/۰	۰۰۰/۰	۰۰۰/۰	۰۰۰/۰	۰۰۰/۰	۰۰۰/۰
۱۵	۰۰۰/۰	۰۰۰/۰	۰۰۰/۰	۰۰۰/۰	۰۰۰/۰	۰۰۰/۰	۰۰۰/۰	۰۰۰/۰
۱۶	۰۰۰/۰	۰۰۰/۰	۰۰۰/۰	۰۰۰/۰	۰۰۰/۰	۰۰۰/۰	۰۰۰/۰	۰۰۰/۰
۱۷	۰۰۰/۰	۰۰۰/۰	۰۰۰/۰	۰۰۰/۰	۰۰۰/۰	۰۰۰/۰	۰۰۰/۰	۰۰۰/۰
۱۸	۰۰۰/۰	۰۰۰/۰	۰۰۰/۰	۰۰۰/۰	۰۰۰/۰	۰۰۰/۰	۰۰۰/۰	۰۰۰/۰

جدول (۷). ماتریس چرخش یافته گویه‌ها و عامل‌ها به روش واریماکس

سوال	عوامل									
۱۶	۰۱۰/۰-	۰۹۱/۰-	۰۷۰/۰	۰۵۰/۰-	۰۱۱/۰	۰۲۳/۰	۰۱۷/۰	۰۱۰/۰-	۰۱۱/۰	۰۱۰/۰-
۲۰	۰۸۱/۰-	۰۴۱/۰-	۰۸۱/۰-	۰۷۱/۰-	۰۵۱/۰-	۰۳۰/۰	۰۶۱/۰-	۰۱۰/۰-	۰۱۱/۰	۰۱۰/۰-
۱۸	۰۱۰/۰-	۰۴۱/۰-	۰۶۰/۰-	۰۵۱/۰-	۰۳۰/۰	۰۳۰/۰	۰۶۱/۰-	۰۱۰/۰-	۰۱۱/۰	۰۱۰/۰-
۱۹	۰۴۱/۰	۰۴۱/۰	۰۶۰/۰-	۰۵۱/۰-	۰۳۰/۰	۰۳۰/۰	۰۶۱/۰-	۰۱۰/۰-	۰۱۱/۰	۰۱۰/۰-
۲۱	۰۴۱/۰	۰۴۱/۰-	۰۶۰/۰-	۰۵۱/۰-	۰۳۰/۰	۰۳۰/۰	۰۶۱/۰-	۰۱۰/۰-	۰۱۱/۰	۰۱۰/۰-
۲۲	۰۴۱/۰	۰۴۱/۰-	۰۶۰/۰-	۰۵۱/۰-	۰۳۰/۰	۰۳۰/۰	۰۶۱/۰-	۰۱۰/۰-	۰۱۱/۰	۰۱۰/۰-
۲۳	۰۴۱/۰	۰۴۱/۰-	۰۶۰/۰-	۰۵۱/۰-	۰۳۰/۰	۰۳۰/۰	۰۶۱/۰-	۰۱۰/۰-	۰۱۱/۰	۰۱۰/۰-
۲۴	۰۴۱/۰	۰۴۱/۰-	۰۶۰/۰-	۰۵۱/۰-	۰۳۰/۰	۰۳۰/۰	۰۶۱/۰-	۰۱۰/۰-	۰۱۱/۰	۰۱۰/۰-
۲۵	۰۴۱/۰	۰۴۱/۰-	۰۶۰/۰-	۰۵۱/۰-	۰۳۰/۰	۰۳۰/۰	۰۶۱/۰-	۰۱۰/۰-	۰۱۱/۰	۰۱۰/۰-
۲۶	۰۴۱/۰	۰۴۱/۰-	۰۶۰/۰-	۰۵۱/۰-	۰۳۰/۰	۰۳۰/۰	۰۶۱/۰-	۰۱۰/۰-	۰۱۱/۰	۰۱۰/۰-
۲۷	۰۴۱/۰	۰۴۱/۰-	۰۶۰/۰-	۰۵۱/۰-	۰۳۰/۰	۰۳۰/۰	۰۶۱/۰-	۰۱۰/۰-	۰۱۱/۰	۰۱۰/۰-
۲۸	۰۴۱/۰	۰۴۱/۰-	۰۶۰/۰-	۰۵۱/۰-	۰۳۰/۰	۰۳۰/۰	۰۶۱/۰-	۰۱۰/۰-	۰۱۱/۰	۰۱۰/۰-
۲۹	۰۴۱/۰	۰۴۱/۰-	۰۶۰/۰-	۰۵۱/۰-	۰۳۰/۰	۰۳۰/۰	۰۶۱/۰-	۰۱۰/۰-	۰۱۱/۰	۰۱۰/۰-
۳۰	۰۴۱/۰	۰۴۱/۰-	۰۶۰/۰-	۰۵۱/۰-	۰۳۰/۰	۰۳۰/۰	۰۶۱/۰-	۰۱۰/۰-	۰۱۱/۰	۰۱۰/۰-
۳۱	۰۴۱/۰	۰۴۱/۰-	۰۶۰/۰-	۰۵۱/۰-	۰۳۰/۰	۰۳۰/۰	۰۶۱/۰-	۰۱۰/۰-	۰۱۱/۰	۰۱۰/۰-
۳۲	۰۴۱/۰	۰۴۱/۰-	۰۶۰/۰-	۰۵۱/۰-	۰۳۰/۰	۰۳۰/۰	۰۶۱/۰-	۰۱۰/۰-	۰۱۱/۰	۰۱۰/۰-
۳۳	۰۴۱/۰	۰۴۱/۰-	۰۶۰/۰-	۰۵۱/۰-	۰۳۰/۰	۰۳۰/۰	۰۶۱/۰-	۰۱۰/۰-	۰۱۱/۰	۰۱۰/۰-
۳۴	۰۴۱/۰	۰۴۱/۰-	۰۶۰/۰-	۰۵۱/۰-	۰۳۰/۰	۰۳۰/۰	۰۶۱/۰-	۰۱۰/۰-	۰۱۱/۰	۰۱۰/۰-
۳۵	۰۴۱/۰	۰۴۱/۰-	۰۶۰/۰-	۰۵۱/۰-	۰۳۰/۰	۰۳۰/۰	۰۶۱/۰-	۰۱۰/۰-	۰۱۱/۰	۰۱۰/۰-
۳۶	۰۴۱/۰	۰۴۱/۰-	۰۶۰/۰-	۰۵۱/۰-	۰۳۰/۰	۰۳۰/۰	۰۶۱/۰-	۰۱۰/۰-	۰۱۱/۰	۰۱۰/۰-
۳۷	۰۴۱/۰	۰۴۱/۰-	۰۶۰/۰-	۰۵۱/۰-	۰۳۰/۰	۰۳۰/۰	۰۶۱/۰-	۰۱۰/۰-	۰۱۱/۰	۰۱۰/۰-
۳۸	۰۴۱/۰	۰۴۱/۰-	۰۶۰/۰-	۰۵۱/۰-	۰۳۰/۰	۰۳۰/۰	۰۶۱/۰-	۰۱۰/۰-	۰۱۱/۰	۰۱۰/۰-
۳۹	۰۴۱/۰	۰۴۱/۰-	۰۶۰/۰-	۰۵۱/۰-	۰۳۰/۰	۰۳۰/۰	۰۶۱/۰-	۰۱۰/۰-	۰۱۱/۰	۰۱۰/۰-
۴۰	۰۴۱/۰	۰۴۱/۰-	۰۶۰/۰-	۰۵۱/۰-	۰۳۰/۰	۰۳۰/۰	۰۶۱/۰-	۰۱۰/۰-	۰۱۱/۰	۰۱۰/۰-
۴۱	۰۴۱/۰	۰۴۱/۰-	۰۶۰/۰-	۰۵۱/۰-	۰۳۰/۰	۰۳۰/۰	۰۶۱/۰-	۰۱۰/۰-	۰۱۱/۰	۰۱۰/۰-
۴۲	۰۴۱/۰	۰۴۱/۰-	۰۶۰/۰-	۰۵۱/۰-	۰۳۰/۰	۰۳۰/۰	۰۶۱/۰-	۰۱۰/۰-	۰۱۱/۰	۰۱۰/۰-
۴۳	۰۴۱/۰	۰۴۱/۰-	۰۶۰/۰-	۰۵۱/۰-	۰۳۰/۰	۰۳۰/۰	۰۶۱/۰-	۰۱۰/۰-	۰۱۱/۰	۰۱۰/۰-
۴۴	۰۴۱/۰	۰۴۱/۰-	۰۶۰/۰-	۰۵۱/۰-	۰۳۰/۰	۰۳۰/۰	۰۶۱/۰-	۰۱۰/۰-	۰۱۱/۰	۰۱۰/۰-
۴۵	۰۴۱/۰	۰۴۱/۰-	۰۶۰/۰-	۰۵۱/۰-	۰۳۰/۰	۰۳۰/۰	۰۶۱/۰-	۰۱۰/۰-	۰۱۱/۰	۰۱۰/۰-
۴۶	۰۴۱/۰	۰۴۱/۰-	۰۶۰/۰-	۰۵۱/۰-	۰۳۰/۰	۰۳۰/۰	۰۶۱/۰-	۰۱۰/۰-	۰۱۱/۰	۰۱۰/۰-
۴۷	۰۴۱/۰	۰۴۱/۰-	۰۶۰/۰-	۰۵۱/۰-	۰۳۰/۰	۰۳۰/۰	۰۶۱/۰-	۰۱۰/۰-	۰۱۱/۰	۰۱۰/۰-
۴۸	۰۴۱/۰	۰۴۱/۰-	۰۶۰/۰-	۰۵۱/۰-	۰۳۰/۰	۰۳۰/۰	۰۶۱/۰-	۰۱۰/۰-	۰۱۱/۰	۰۱۰/۰-
۴۹	۰۴۱/۰	۰۴۱/۰-	۰۶۰/۰-	۰۵۱/۰-	۰۳۰/۰	۰۳۰/۰	۰۶۱/۰-	۰۱۰/۰-	۰۱۱/۰	۰۱۰/۰-
۵۰	۰۴۱/۰	۰۴۱/۰-	۰۶۰/۰-	۰۵۱/۰-	۰۳۰/۰	۰۳۰/۰	۰۶۱/۰-	۰۱۰/۰-	۰۱۱/۰	۰۱۰/۰-

جدول (۷). ماتریس چرخش یافته گویه‌ها و عامل‌ها به روش واریماکس

سوال	عوامل										
۶۱	۶۹۱/۰-	۶۴۸/۰	۷۱۰/۰-	۰۴۱/۰	۶۴۰/۰-	۰۰۱/۰	۸۹۱/۰-	۴۴۰/۰-	۴۴۰/۰-	۴۴۰/۰-	۶۶۰/۰
۶۲	۶۶۱/۰-	۶۶۱/۰-	۶۶۱/۰-	۶۶۱/۰-	۶۶۱/۰-	۶۶۱/۰-	۶۶۱/۰-	۶۶۱/۰-	۶۶۱/۰-	۶۶۱/۰-	۶۶۱/۰-
۶۳	۶۶۱/۰-	۶۶۱/۰-	۶۶۱/۰-	۶۶۱/۰-	۶۶۱/۰-	۶۶۱/۰-	۶۶۱/۰-	۶۶۱/۰-	۶۶۱/۰-	۶۶۱/۰-	۶۶۱/۰-
۶۴	۶۶۱/۰-	۶۶۱/۰-	۶۶۱/۰-	۶۶۱/۰-	۶۶۱/۰-	۶۶۱/۰-	۶۶۱/۰-	۶۶۱/۰-	۶۶۱/۰-	۶۶۱/۰-	۶۶۱/۰-
۶۵	۶۶۱/۰-	۶۶۱/۰-	۶۶۱/۰-	۶۶۱/۰-	۶۶۱/۰-	۶۶۱/۰-	۶۶۱/۰-	۶۶۱/۰-	۶۶۱/۰-	۶۶۱/۰-	۶۶۱/۰-
۶۶	۶۶۱/۰-	۶۶۱/۰-	۶۶۱/۰-	۶۶۱/۰-	۶۶۱/۰-	۶۶۱/۰-	۶۶۱/۰-	۶۶۱/۰-	۶۶۱/۰-	۶۶۱/۰-	۶۶۱/۰-
۶۷	۶۶۱/۰-	۶۶۱/۰-	۶۶۱/۰-	۶۶۱/۰-	۶۶۱/۰-	۶۶۱/۰-	۶۶۱/۰-	۶۶۱/۰-	۶۶۱/۰-	۶۶۱/۰-	۶۶۱/۰-
۶۸	۶۶۱/۰-	۶۶۱/۰-	۶۶۱/۰-	۶۶۱/۰-	۶۶۱/۰-	۶۶۱/۰-	۶۶۱/۰-	۶۶۱/۰-	۶۶۱/۰-	۶۶۱/۰-	۶۶۱/۰-
۶۹	۶۶۱/۰-	۶۶۱/۰-	۶۶۱/۰-	۶۶۱/۰-	۶۶۱/۰-	۶۶۱/۰-	۶۶۱/۰-	۶۶۱/۰-	۶۶۱/۰-	۶۶۱/۰-	۶۶۱/۰-
۷۰	۶۶۱/۰-	۶۶۱/۰-	۶۶۱/۰-	۶۶۱/۰-	۶۶۱/۰-	۶۶۱/۰-	۶۶۱/۰-	۶۶۱/۰-	۶۶۱/۰-	۶۶۱/۰-	۶۶۱/۰-
۷۱	۶۶۱/۰-	۶۶۱/۰-	۶۶۱/۰-	۶۶۱/۰-	۶۶۱/۰-	۶۶۱/۰-	۶۶۱/۰-	۶۶۱/۰-	۶۶۱/۰-	۶۶۱/۰-	۶۶۱/۰-
۷۲	۶۶۱/۰-	۶۶۱/۰-	۶۶۱/۰-	۶۶۱/۰-	۶۶۱/۰-	۶۶۱/۰-	۶۶۱/۰-	۶۶۱/۰-	۶۶۱/۰-	۶۶۱/۰-	۶۶۱/۰-
۷۳	۶۶۱/۰-	۶۶۱/۰-	۶۶۱/۰-	۶۶۱/۰-	۶۶۱/۰-	۶۶۱/۰-	۶۶۱/۰-	۶۶۱/۰-	۶۶۱/۰-	۶۶۱/۰-	۶۶۱/۰-
۷۴	۶۶۱/۰-	۶۶۱/۰-	۶۶۱/۰-	۶۶۱/۰-	۶۶۱/۰-	۶۶۱/۰-	۶۶۱/۰-	۶۶۱/۰-	۶۶۱/۰-	۶۶۱/۰-	۶۶۱/۰-
۷۵	۶۶۱/۰-	۶۶۱/۰-	۶۶۱/۰-	۶۶۱/۰-	۶۶۱/۰-	۶۶۱/۰-	۶۶۱/۰-	۶۶۱/۰-	۶۶۱/۰-	۶۶۱/۰-	۶۶۱/۰-
۷۶	۶۶۱/۰-	۶۶۱/۰-	۶۶۱/۰-	۶۶۱/۰-	۶۶۱/۰-	۶۶۱/۰-	۶۶۱/۰-	۶۶۱/۰-	۶۶۱/۰-	۶۶۱/۰-	۶۶۱/۰-
۷۷	۶۶۱/۰-	۶۶۱/۰-	۶۶۱/۰-	۶۶۱/۰-	۶۶۱/۰-	۶۶۱/۰-	۶۶۱/۰-	۶۶۱/۰-	۶۶۱/۰-	۶۶۱/۰-	۶۶۱/۰-
۷۸	۶۶۱/۰-	۶۶۱/۰-	۶۶۱/۰-	۶۶۱/۰-	۶۶۱/۰-	۶۶۱/۰-	۶۶۱/۰-	۶۶۱/۰-	۶۶۱/۰-	۶۶۱/۰-	۶۶۱/۰-
۷۹	۶۶۱/۰-	۶۶۱/۰-	۶۶۱/۰-	۶۶۱/۰-	۶۶۱/۰-	۶۶۱/۰-	۶۶۱/۰-	۶۶۱/۰-	۶۶۱/۰-	۶۶۱/۰-	۶۶۱/۰-
۸۰	۶۶۱/۰-	۶۶۱/۰-	۶۶۱/۰-	۶۶۱/۰-	۶۶۱/۰-	۶۶۱/۰-	۶۶۱/۰-	۶۶۱/۰-	۶۶۱/۰-	۶۶۱/۰-	۶۶۱/۰-

جدول (۷). ماتریس چرخش یافته گویه‌ها و عامل‌ها به روش واریماکس

سوال	عوامل									
۱۴	۰/۰۰	۰/۰۰	۰/۰۰	۰/۰۰	۰/۰۰	۰/۰۰	۰/۰۰	۰/۰۰	۰/۰۰	۰/۰۰
۱۵	۰/۰۰	۰/۰۰	۰/۰۰	۰/۰۰	۰/۰۰	۰/۰۰	۰/۰۰	۰/۰۰	۰/۰۰	۰/۰۰
۱۶	۰/۰۰	۰/۰۰	۰/۰۰	۰/۰۰	۰/۰۰	۰/۰۰	۰/۰۰	۰/۰۰	۰/۰۰	۰/۰۰
۱۷	۰/۰۰	۰/۰۰	۰/۰۰	۰/۰۰	۰/۰۰	۰/۰۰	۰/۰۰	۰/۰۰	۰/۰۰	۰/۰۰
۱۸	۰/۰۰	۰/۰۰	۰/۰۰	۰/۰۰	۰/۰۰	۰/۰۰	۰/۰۰	۰/۰۰	۰/۰۰	۰/۰۰
۱۹	۰/۰۰	۰/۰۰	۰/۰۰	۰/۰۰	۰/۰۰	۰/۰۰	۰/۰۰	۰/۰۰	۰/۰۰	۰/۰۰
۲۰	۰/۰۰	۰/۰۰	۰/۰۰	۰/۰۰	۰/۰۰	۰/۰۰	۰/۰۰	۰/۰۰	۰/۰۰	۰/۰۰
۲۱	۰/۰۰	۰/۰۰	۰/۰۰	۰/۰۰	۰/۰۰	۰/۰۰	۰/۰۰	۰/۰۰	۰/۰۰	۰/۰۰
۲۲	۰/۰۰	۰/۰۰	۰/۰۰	۰/۰۰	۰/۰۰	۰/۰۰	۰/۰۰	۰/۰۰	۰/۰۰	۰/۰۰
۲۳	۰/۰۰	۰/۰۰	۰/۰۰	۰/۰۰	۰/۰۰	۰/۰۰	۰/۰۰	۰/۰۰	۰/۰۰	۰/۰۰
۲۴	۰/۰۰	۰/۰۰	۰/۰۰	۰/۰۰	۰/۰۰	۰/۰۰	۰/۰۰	۰/۰۰	۰/۰۰	۰/۰۰
۲۵	۰/۰۰	۰/۰۰	۰/۰۰	۰/۰۰	۰/۰۰	۰/۰۰	۰/۰۰	۰/۰۰	۰/۰۰	۰/۰۰
۲۶	۰/۰۰	۰/۰۰	۰/۰۰	۰/۰۰	۰/۰۰	۰/۰۰	۰/۰۰	۰/۰۰	۰/۰۰	۰/۰۰
۲۷	۰/۰۰	۰/۰۰	۰/۰۰	۰/۰۰	۰/۰۰	۰/۰۰	۰/۰۰	۰/۰۰	۰/۰۰	۰/۰۰
۲۸	۰/۰۰	۰/۰۰	۰/۰۰	۰/۰۰	۰/۰۰	۰/۰۰	۰/۰۰	۰/۰۰	۰/۰۰	۰/۰۰
۲۹	۰/۰۰	۰/۰۰	۰/۰۰	۰/۰۰	۰/۰۰	۰/۰۰	۰/۰۰	۰/۰۰	۰/۰۰	۰/۰۰
۳۰	۰/۰۰	۰/۰۰	۰/۰۰	۰/۰۰	۰/۰۰	۰/۰۰	۰/۰۰	۰/۰۰	۰/۰۰	۰/۰۰

همانطور که در جدول (۷) مشاهده می‌شود؛ از میان چهارده عامل استخراج شده، ضریب معناداری شش عامل کمتر از ۰/۳ و پایین تر از سطح استاندارد پژوهش است؛ به این منظور این شش عامل جز عامل‌های مورد نظر در پژوهش در نظر گرفته نشده‌اند. با در نظر گرفتن نتایج جدول (۷) و مطالعه اسنادی، هشت عامل مورد نظر پژوهش که همان مولفه‌های ساحت زیبایی شناسی و هنری دانش آموزان متوسطه اول هستند؛ در جدول (۸) قابل مشاهده هستند. همچنین شاخص‌های ساحت زیبایی شناسی و هنری در دانش آموزان متوسطه اول که بر اساس مولفه‌های پژوهش و از طریق مطالعات اسنادی احصا شده‌اند و بر اساس آن‌ها سوالات پرسشنامه محقق ساخته طراحی شده است؛

در این جدول ذکر شده‌اند. همان‌طور که پیش‌تر ذکر شد، روایی محتوایی این شاخص‌ها از طریق قضاوت خبرگان بررسی و تایید شده است

جدول (۸). مولفه‌ها و شاخص‌های ساحت زیبایی‌شناسی و هنری

شاخص‌ها			مولفه‌ها	
تصویرسازی ذهنی	قدرت تجسم و تخیل قوی	پذیرش ایده‌های جدید	ارائه ایده‌های نوآورانه	بهره‌گیری و رشد قوه‌ی تخیل، تجسم و ایده‌پردازی
توانمندی توصیف صحنه و جزئیات	علاقه‌مندی به کسب تجربیات جدید	علاقه‌مندی به آثار هنری	علاقه‌مندی به رسته و موضوعات فانتزی و تخیلی	رشد احساسات و ذوق زیبایی‌شناسی
	فهم و درک زیبایی‌های مادی	توان ایجاد زیبایی‌های ظاهری	اولویت‌دهی به زیبایی ظاهری	توان درک موضوعات دارای زیبایی مادی و ظاهری
فهم و درک زیبایی‌های هنری	نشاط معنوی	اولویت‌دهی به هنر متعالی	احساس خوب داشتن به خود	توان درک موضوعات دارای زیبایی معنوی و الهی
خلاقیت و نوآوری	اهمیت به جزئیات	بازآفرینی هنری	آفرینش هنری	توان خلق آثار هنری
	ذوق و سلیقه در انواع طراحی‌های هنری	اهمیت به روح آثار هنری	ذوق و سلیقه در چیدمان	به کارگیری اصول زیبایی‌شناسی و ارزشی در زندگی
		کسب آرامش از مصرف آثار هنری	کسب آرامش از خلق آثار هنری	شکل‌گیری آرامش روحی و روانی در محیط از منظر هنری و زیبایی‌شناسی
	علاقه‌مندی به چشم‌اندازهای طبیعی	علاقه‌مندی به آثار و ابنیه‌ی تاریخی	علاقه‌مندی به سبک‌های مختلف معماری	توجه به زیبایی محیط

وضعیت موجود ساحت زیبایی‌شناسی و هنری در دانش‌آموزان متوسطه اول

با توجه به اینکه در زمان پژوهش، شناختی از وضعیت فعلی دانش‌آموزان متوسطه اول در ساحت زیبایی‌شناسی و هنری وجود نداشت؛ لذا فرضیه‌ای برای این سوال وجود ندارد و با توجه به

خروجی نرم افزار SPSS نسخه ۲۲ به بررسی وضعیت آنان ذیل این ساحت پرداخته شده است. در پژوهش حاضر، از طیف پنج گانه لیکرت استفاده شده که معادل هر یک از نمرات قابل کسب توسط دانش آموزان در جدول (۹) قابل مشاهده است.

جدول (۹). معادل طیف پنج گانه لیکرت

نمره کمی	نمره کیفی
۰-۱	ضعیف
۱-۲	نیاز به تلاش بیشتر
۲-۳	متوسط
۳-۴	خوب
۴-۵	عالی

با توجه به این که هشت مولفه مدنظر از توزیع نرمال برخوردار هستند؛ آزمون t تک نمونه‌ای اجرا شده است و نتایج آن در جدول (۱۰) قابل مشاهده است.

جدول (۱۰). آزمون t تک نمونه‌ای

میانگین	آماره تی	p-value	مولفه‌ها
۲/۸۲۸۳	۴/۹۲۷	p-value <0.001	بهره‌گیری و رشد قوه‌ی تخیل، تجسم و ایده‌پردازی
۳/۳۴۱۹	۱۴/۷۲۱	p-value <0.001	رشد احساسات و ذوق زیبایی شناسی
۲/۵۴۳۸	۹/۹۹۹	p-value <0.001	توان درک موضوعات دارای زیبایی مادی و ظاهری
۳/۴۲۶۳	۱۳/۵۶۸	p-value <0.001	توان درک موضوعات دارای زیبایی معنوی و الهی
۳/۵۶۵۴	۲۱/۳۰۶	p-value <0.001	توان خلق آثار هنری
۲/۷۶۰۴	۲/۸۷۶	p-value <0.001	به‌کارگیری اصول زیبایی شناسی و ارزشی در زندگی
۲/۴۴۲۴	۲/۷۱۹	p-value <0.001	شکل‌گیری آرامش روحی و روانی در محیط از منظر هنری و زیبایی شناسی
۳/۱۴۴۰	۱۱/۳۱۰	p-value <0.001	توجه به زیبایی محیط

با توجه به نتایج جدول (۱۰)، وضعیت دانش آموزان در هشت مولفه‌ی «بهره‌گیری و رشد قوه‌ی تخیل، تجسم و ایده‌پردازی»، «رشد احساسات و ذوق زیبایی شناسی»، «توان درک موضوعات دارای زیبایی مادی و ظاهری»، «توان درک موضوعات دارای زیبایی معنوی و الهی»، «توان خلق آثار هنری»، «به‌کارگیری اصول زیبایی شناسی و ارزشی در زندگی»، «شکل‌گیری آرامش روحی

و روانی در محیط از منظر هنری و زیبایی‌شناسی» و «توجه به زیبایی محیط» در جدول (۱۱) قابل مشاهده است.

جدول (۱۱). وضعیت دانش‌آموزان در ساحت زیبایی‌شناسی و هنری

نمره کیفی	میانگین	مولفه‌های ساحت زیبایی‌شناسی و هنری
متوسط	۲/۸۲۸۳	بهره‌گیری و رشد قوه‌ی تخیل، تجسم و ایده‌پردازی
خوب	۳/۳۴۱۹	رشد احساسات و ذوق زیبایی‌شناسی
متوسط	۲/۵۴۳۸	توان درک موضوعات دارای زیبایی مادی و ظاهری
خوب	۳/۴۲۶۳	توان درک موضوعات دارای زیبایی معنوی و الهی
خوب	۳/۵۶۵۴	توان خلق آثار هنری
متوسط	۲/۷۶۰۴	به کارگیری اصول زیبایی‌شناسی و ارزشی در زندگی
متوسط	۲/۴۴۲۴	شکل‌گیری آرامش روحی و روانی در محیط از منظر هنری و زیبایی‌شناسی
خوب	۳/۱۴۴۰	توجه به زیبایی محیط

همانطور که در جدول (۱۱) مشاهده می‌شود؛ وضعیت دانش‌آموزان متوسطه اول در چهار مولفه «بهره‌گیری و رشد قوه‌ی تخیل، تجسم و ایده‌پردازی»، «توان درک موضوعات دارای زیبایی مادی و ظاهری»، «به کارگیری اصول زیبایی‌شناسی و ارزشی در زندگی» و «شکل‌گیری آرامش روحی و روانی در محیط از منظر هنری و زیبایی‌شناسی»، متوسط و در چهار مولفه «رشد احساسات و ذوق زیبایی‌شناسی»، «توان درک موضوعات دارای زیبایی معنوی و الهی»، «توان خلق آثار هنری» و «توجه به زیبایی محیط»، خوب است.

برای اینکه دانش‌آموزان بتوانند نمره عالی را در این مولفه‌ها کسب کنند؛ نیاز به تلاش و فعالیت بیشتری دارند. برنامه‌های آموزشی و فرهنگی مدارس می‌توانند در بهبود عملکرد دانش‌آموزان در این مولفه‌ها تاثیرگذار باشند و به آن‌ها کمک کنند تا استعدادهای هنری و زیبایی‌شناختی خود را بهبود دهند.

نتیجه‌گیری و پیشنهادها

پژوهش حاضر با هدف شناسایی وضعیت فعلی دانش‌آموزان متوسطه اول در ساحت زیبایی‌شناسی و هنری انجام شد. نتایج مطالعه اسنادی و تحلیل عاملی اکتشافی پرسشنامه

محقق ساخته، نشان می‌دهد که مولفه‌های ساحت زیبایی‌شناسی و هنری در دانش‌آموزان متوسطه اول عبارتند از:

- بهره‌گیری و رشد قوه‌ی تخیل، تجسم و ایده‌پردازی
این مولفه به معنای توانایی استفاده از قدرت خلاقیت و تخیل در فرآیند تفکر و ایجاد نوآوری است. این قدرت‌ها به دانش‌آموزان فرصت می‌دهند تا الگوهای جدید را ببینند، ارتباطات جدید را برقرار و ایده‌های نو را تولید کنند.
- رشد احساسات و ذوق زیبایی‌شناسی
رشد احساسات و ذوق زیبایی‌شناسی به معنای توسعه و بهبود قدرت‌های احساسی و توانایی‌های مرتبط با شناخت و تقدیر زیبایی است؛ که شامل توانایی درک و تجربه احساسات، توانایی تحلیل و تفسیر زیبایی‌ها در هنر، طبیعت، موسیقی، ادبیات و سایر ابعاد زندگی است.
- توان درک موضوعات دارای زیبایی مادی و ظاهری
توان درک موضوعات دارای زیبایی مادی و ظاهری به معنای توانایی شناخت و ارزیابی زیبایی‌های موجود در موضوعاتی است که با مادیات، ظاهر و محیط ارتباط دارند. این توانایی شامل قدرت دانش‌آموزان در تشخیص و تحلیل زیبایی‌های مادی مانند آثار هنری، طرح‌های معماری و اشیا فیزیکی است.
- توان درک موضوعات دارای زیبایی معنوی و الهی
توان درک موضوعات دارای زیبایی معنوی و الهی به معنای توانایی شناخت و ارزیابی زیبایی‌های مرتبط با جوانب معنوی و الهی در موضوعات است. زیبایی معنوی و الهی معمولاً به تجربه‌هایی اشاره دارد که به دانش‌آموزان احساس ارتباط با جهان معنوی، ارتباط با نیروها و اصول بزرگتری می‌دهد.
- توان خلق آثار هنری
توان خلق آثار هنری به معنای توانایی دانش‌آموزان در ایجاد و بیان خلاقیت و ایده‌های خود از طریق هنر است. این توانایی شامل قدرت خلاقیت، تخیل، تجسم و

بیان احساسات و ارتباطات پیچیده است که از طریق زبان هنر، صدا، تصویر، حرکت و سایر رسانه‌ها به بیان می‌رسد.

- به کارگیری اصول زیبایی‌شناسی و ارزشی در زندگی این مولفه به معنای ارزیابی و انتخاب زیبایی و ارزش‌ها در زندگی روزمره است. این اصول شامل مجموعه‌ای از قواعد و الگوها هستند که به دانش‌آموزان کمک می‌کنند تا زیبایی را در محیط، رفتار، روابط و انتخاب‌های خود تشخیص دهند و ارزش‌های موردنظرشان را در زندگی رعایت کنند.

- شکل‌گیری آرامش روحی و روانی در محیط از منظر هنری و زیبایی‌شناسی این مولفه به معنای ایجاد محیطی است که قدرت آرامش و آرامش بخشی را دارد. این محیط با استفاده از اصول زیبایی‌شناسی و هنری، از طریق استفاده از رنگ‌ها، فرم‌ها، نورپردازی، صداها و سایر عناصر هنری، تاثیر مثبتی بر روح و روان دانش‌آموزان دارد.

- توجه به زیبایی محیط

این مولفه به معنای اهمیت‌دهی به جوانب و زیبایی در طراحی و تنظیم محیط‌های مختلف است. این مفهوم در انواع محیط‌ها از فضاهای عمومی و تجاری تا خانه‌ها و محیط کار به کار می‌رود و شامل ایجاد توازن و هماهنگی بین عناصر، استفاده از رنگ‌ها و نور، ایجاد فضاهای مناسب و ایجاد تجربه آرامش روحی برای افراد است.

«آفرینش هنری»، «بازآفرینی هنری»، «اهمیت به جزئیات» و «خلاقیات و نوآوری» شاخص‌های مولفه توان خلق آثار هنری و «احساس خوب داشتن نسبت به خود»، «اولویت‌دهی به هنر متعالی»، «نشاط معنوی» و «فهم و درک زیبایی‌های معنوی» شاخص‌های مولفه توان درک موضوعات دارای زیبایی معنوی و الهی هستند. «علاقه‌مندی به رسته و موضوعات فانتزی و تخیلی»، «علاقه‌مندی به آثار هنری»، «علاقه‌مندی به کسب تجربیات جدید» و «توانایی توصیف صحنه و جزئیات» شاخص‌های مولفه رشد احساسات و ذوق زیبایی‌شناسی و «علاقه‌مندی به سبک‌های مختلف معماری»، «علاقه‌مندی به آثار و ابنیه‌ی تاریخی» و «علاقه‌مندی به چشم‌اندازهای طبیعی»

شاخص‌های مولفه توجه به زیبایی محیط هستند. شاخص‌های مولفه بهره‌گیری و رشد قوه‌ی تخیل، تجسم و ایده-پردازی، شامل «ارائه ایده‌های نوآورانه»، «پذیرش ایده‌های جدید»، «قدرت تجسم و تخیل قوی» و «تصویرسازی ذهنی» و شاخص‌های مولفه به‌کارگیری اصول زیبایی‌شناسی و ارزشی در زندگی، شامل «ذوق و سلیقه در چیدمان»، «ذوق و سلیقه در انواع طراحی‌های هنری» و «اهمیت به روح آثار هنری» هستند. «اولویت‌دهی به زیبایی ظاهری»، «توان ایجاد زیبایی‌های ظاهری» و «فهم و درک زیبایی‌های مادی» شاخص‌های مولفه توان درک موضوعات دارای زیبایی مادی و ظاهری و «کسب آرامش از خلق آثار هنری» و «کسب آرامش از مصرف آثار هنری» شاخص‌های مولفه شکل‌گیری آرامش روحی و روانی در محیط از منظر هنری و زیبایی‌شناسی هستند.

نتایج سوال اصلی پژوهش نشان می‌دهد که وضعیت دانش‌آموزان متوسطه اول در چهار مولفه «بهره‌گیری و رشد قوه‌ی تخیل، تجسم و ایده‌پردازی»، «توان درک موضوعات دارای زیبایی مادی و ظاهری»، «به‌کارگیری اصول زیبایی‌شناسی و ارزشی در زندگی» و «شکل‌گیری آرامش روحی و روانی در محیط از منظر هنری و زیبایی‌شناسی»، متوسط و در چهار مولفه «رشد احساسات و ذوق زیبایی‌شناسی»، «توان درک موضوعات دارای زیبایی معنوی و الهی»، «توان خلق آثار هنری» و «توجه به زیبایی محیط»، خوب است.

با توجه به نتایج به دست آمده از آزمون سوال‌های پژوهش، پیشنهادهای زیر ارائه می‌گردد.

- پیشنهاد می‌شود مدیران و کادر مدارس به منظور ارتقای مولفه‌ی بهره‌گیری و رشد قوه‌ی تخیل، تجسم و ایده‌پردازی، با برگزاری نمایشگاه‌ها و رقابت‌های هنری به دانش‌آموزان این امکان را دهند تا آثار خود را به نمایش بگذارند و با سایر هنرمندان رقابت کنند؛ زیرا این رقابت‌ها می‌تواند دانش‌آموزان را ترغیب کند تا در زمینه هنر و زیبایی‌شناسی بهتر و موثرتر عمل کنند.
- پیشنهاد می‌شود مدیران و کادر مدارس به منظور نهادینه کردن و حتی ارتقای مولفه‌ی رشد احساسات و ذوق زیبایی‌شناسی، با برگزاری کارگاه‌های هنری در مدرسه، به دانش‌آموزان کمک کنند تا مهارت‌های هنری خود را تقویت کنند.

- پیشنهاد می‌شود مدیران و معلمان به منظور ارتقای مولفه‌ی توان درک موضوعات دارای زیبایی مادی و ظاهری، دانش‌آموزان را تشویق و ترغیب به نگاه کردن به تجربیات روزمره با نگاهی هنری و زیبا کنند. به عنوان مثال نوشتن خاطرات، ثبت تجربیات روزمره از طریق عکس و فیلم و...
- پیشنهاد می‌شود مدیران و کادر مدارس به منظور نهادینه کردن و حتی ارتقای مولفه‌ی توان درک موضوعات دارای زیبایی معنوی و الهی، بسترهای لازم برای شکل‌گیری خیریه دانش‌آموزمحور در مدرسه را فراهم نمایند.
- پیشنهاد می‌شود مدیران و کادر مدارس به منظور نهادینه کردن و حتی ارتقای مولفه‌ی توان خلق اثر هنری، بستر آشنایی و همکاری دانش‌آموزان با اساتید و هنرمندان محلی را فراهم سازد. تا آن‌ها دانش‌آموزان را در زمینه هنر و زیبایی‌شناسی راهنمایی کنند و تجربیات خود را با آن‌ها به اشتراک بگذارند.
- پیشنهاد می‌شود سیاستگذاران آموزشی به منظور ارتقای مولفه‌ی به کارگیری اصول زیبایی‌شناسی و ارزشی در زندگی، درس هنر را در مدارس به گونه‌ای تنظیم نمایند که دربرگیرنده تمام ابعاد هنری باشد و در تمام مقاطع تحصیلی ارزشمند و مهم تلقی شود تا دیدگاه کادر مدارس، والدین و دانش‌آموزان به درس هنر اصلاح شود.

فهرست منابع

- احمدی، زهرا. (۱۳۹۹). توضیح چیدمان فضایی ارزیابی در برنامه درسی به منظور تدوین عنصر ارزشیابی در برنامه‌های درسی رشته‌های آموزش و یادگیری. طرح پژوهشی، سازمان پژوهش و برنامه‌ریزی آموزشی. برنامه درس ملی جمهوری اسلامی ایران، شورای عالی آموزش و پرورش، اسفند ماه ۱۳۹۱.
- تولستوی، ل. (۱۳۹۱). هنر چیست؟ ترجمه کاوه دهگان. تهران: انتشارات امیرکبیر
- جاویدی کلاته جعفرآبادی، طاهره و عبدلی، افسانه. (۱۳۹۶). زیبایی‌شناسی و هنر از دیدگاه ماکسین گرین و اشارات تربیتی آن، رویکردهای نوین آموزشی، دوره دوازدهم، شماره ۲، صص ۴۵-۲۱.
- جعفری کمانگر، فاطمه و زارعی، مریم. (۱۴۰۰). نگرش انتقادی به پایبندی کتب فارسی به ساحت زیبایی‌شناسی و هنری سند تحول بنیادین آموزش و پرورش، پژوهشنامه‌ی انتقادی متون و برنامه‌های علوم انسانی، دوره بیست و یکم، شماره ۹، صص ۱۵۴-۱۳۵.

- حسین زاده، ام‌البین. (۱۳۹۳). تبیین مبانی زیبایی در قرآن و ارائه الگویی برای تربیت زیباشناسانه بر اساس آن. رساله دکتری، دانشگاه تهران.
- حسین زاده، ام‌البین. (۱۳۹۱). وجوه تربیتی مفهوم زیبایی در ترکیبات وصفی قرآن و دلالت‌های آن در تعلیم و تربیت، نهاد پژوهش در مسائل تعلیم و تربیت اسلامی، سال بیستم، شماره ۱۷، صص ۱۲۲-۱۰۳.
- سند تحول بنیادین آموزش و پرورش، شورای عالی انقلاب فرهنگی، آذرماه ۱۳۹۰.
- سید کلان، سید محمد و حسین زاده، رزا. (۱۴۰۱). تلفیق هنر با آموزش علوم تجربی در دوره ابتدایی؛ با رویکرد ارزشیابی، فصلنامه پژوهش در برنامه درسی، سال اول، شماره ۱، صص ۸۳-۷۰.
- علی پور، میکائیل؛ ملکی، حسن؛ قادری، مصطفی؛ صادقی، علیرضا و حسن زاده، محمدحسن. (۱۴۰۲). شناسایی و تبیین مولفه‌های زیبایی شناسی برنامه درسی بر مبنای مثنوی معنوی، نشریه علمی پژوهش در مسائل تعلیم و تربیت اسلامی، دوره سی و یکم، شماره ۶۱، صص ۲۰۶-۱۷۵.
- فیروزی، محمد؛ سیفی، محمد؛ حسینی مهر، علی و فقیهی، علیرضا. (۱۳۹۶). تبیین علل شکاف بین نظر و عمل تربیت هنری در دوره اول متوسطه براساس عناصر برنامه درسی کلان، فصلنامه پژوهش‌های کیفی در برنامه درسی، دوره سوم، شماره ۸، صص ۵۲-۲۸.
- کریمی، علیرضا و افشاری، مرتضی. (۱۳۹۷). تحلیل دیدگاه‌های امام خمینی(ره) و امام خامنه‌ای پیرامون نقش هنر و هنرمند در پیکره تمدن اسلامی، فصلنامه مطالعات بنیادین تمدن نوین اسلامی، دوره اول، شماره ۱، صص ۶۴-۵۰.
- کریمیان، حسین؛ ناطقی، فائزه و سیفی، محمد. (۱۳۹۶). جایگاه تفکر انتقادی در تعلیم و تربیت اسلامی مبتنی بر سند برنامه درس ملی، پژوهش در مسائل تعلیم و تربیت اسلامی، سال بیست و پنجم، دوره جدید، شماره ۳۴، صص ۱۵۱-۱۳۳.
- مبانی نظری تحول بنیادین در نظام تعلیم و تربیت رسمی عمومی جمهوری اسلامی ایران، شورای عالی انقلاب فرهنگی، آذر ماه ۱۳۹۰
- مهرگان، سورنا و فرهادی‌راد، حمید. (۱۴۰۱). ارزیابی فرایند تدوین سند تحول برنامه درسی ملی جمهوری اسلامی ایران، فصلنامه مطالعات بین رشته‌ای در آموزش، دوره اول، شماره ۱، صص ۳۰-۷.
- نوریخس، جواد و خیرآبادی، محمدنبی. (۱۳۹۸). بررسی ساحت هنری و زیبایی شناختی کتاب ریاضی سوم ابتدایی. فصلنامه پویا در آموزش علوم پایه، دوره پنجم، شماره ۱۵، صص ۴۷-۳۹.
- Han X. (2022). The importance of aesthetic ability in arts education: A case study of undergraduate students of universities in Chengdu city of Sichuan province China. Heliyon, 29: 1-22.
- Joseph Paul Ferguson, Russell Tytler, Peta White. (2021). The role of aesthetics in the teaching and learning of data modeling. International journal of science education. 753-774.
- Tourinan Lopez, Jose Manuel. (2023). The arts-education relationship. Revista. Vol.12, No.3.